

ጉባኤ ቀላስጥንጥንያ 381 ዓ.ም

በዚህ ጉባኤ ውስጥ ከተወሰኑት ዋና ዋናዎቹ፡-

ሀ/ በምስጢረ ሥላሴ፣ መንፈስ ቅዱስን ሕጽጽ ነው ብሎ ያስተማረ የመቅደንዮስ መወገዝ፤

ለ/ በምስጢረ ሥጋዊ፣ ቃለ እግዚአብሔር ሰው በሆነ ጊዜ ሥጋን እንጂ ነፍስን አልተዋሐደም ብሎ ያስተማረ የአቡሊናርዮስ መወገዝ፤

ሐ/ የእግዚአብሔር ልጅ የተዋሐደው የአዳምን ሥጋ አይደለም፤ ሌላ በቅድምና የነበረ ሥጋ ነው የሚሉ መናፍቃን መወገዝ፤

መ/ በኒቅያ ጉባኤ በተረቀቀው ጸሎተ ሃይማኖት ላይ የተጨመረ፣ አምስት አንቀጽ ያለው የሃይማኖት ቀኖና መረቀቅ ነው። ከዚህም ጋር የኒቅያውን ረቂቅ ምስጢሩን ሳይሆን፣ ንባቡን ለማስተካከል በዚህ ጉባኤ የገቡ አንዳንድ ቃላት አሉ።

መቅደንዮስ ቍጥሩ ከመንፈቀ አርዮሳውያን ነው። አርዮሳውያን ገንነው ቀላስጥንጥንያን ባጥለቀለቁበት ሰዓት፣ እየተመላለሰ የቀላስጥንጥንያን መንበር ይዟል (በ342-346፣ 351-360)። የሞተው በ364 ዓ.ም ነው።

ይኸው መናፍቅ፣ ከቅድስት ሥላሴ ሦስተኛው አካል መንፈስ ቅዱስ ሕጽጽ ነው (ፍጡር ነው) ብሎ በቀላስጥንጥንያና በአካባቢዋ መርዘን ባገላ ጊዜ፣ በግላቱ የተመረከቱ አጽራረ መንፈስ ቅዱስ የሚባሉ መናፍቃን ቤተ ክርስቲያንን ሲያውኳት ኑረዋል።

ይህ የመቅደንዮስ ክህደት በተሰማ ጊዜ፣ እንደ ተለመደው ቤተ ክርስቲያን የተቃውሞ ድምጹን አሰማች። ያን ጊዜም የቀላስጥንጥንያ ንጉሥ የነበረው ቴዎዶሶስ ቀዳማዊ፣ ይህን የቤተ ክርስቲያን ችግር የሚፈታ ጉባኤ በቀላስጥንጥንያ እንዲደረግ፣ ለቤተ ክርስቲያን አባቶች መልእክት አስተላለፈ። በዚህ ምክንያት 150 ሊቃውንት ኤጲስቆጶስት በቀላስጥንጥንያ ተሰበሰቡ (በ381 ዓ.ም)፣ የዚህ ጉባኤ ሊቃነ መናበርት ብዙ ጊዜ ተለዋውጠዋል። በመጀመሪያ የተሠየመው ጎርጎርዮስ ዘእንዚናዙ (ነባቤ መለኮት) ነበር፤ እሱ ወዲያው ሊቀ መንበርነቱን ሲተው፣ ኒክታሪዎስ የተባለ መጥሮጶሊስ ተሠየመ፤ ኒክታሪዮስም እንዲሁ ሊቀ መንበርነቱን ተወ፤ በዚህ ጊዜ ጢሞቴዎስ (ዘአልቦ ጥሪት) የተባለው የእስክንድርያ ሊቀ ጳጳስ ተሠየመ። ግንቦት ወር 381 ዓ.ም የመቅደንዮስ ጉዳይ ለጉባኤው ቀረበ፤ መንፈስ ቅዱስ ሕጽጽ ነው፤ ፍጡር ነው፤ ለማለቱ ግን ያቀረበው መጽሐፍ ቅዱሳዊ ምንጭ አልነበረውም። ጉባኤው በጥሞና ሁኖ ስለ መንፈስ ቅዱስ አምላክነት በቅዱሳት መጻሕፍት የተጻፉትን ምስክሮች፣ በኢሳይያስ ምዕራፍ 6፣ «ቅዱስ ቅዱስ ቅዱስ እግዚአብሔር ጸባኣት» እያሉ ሲያመሰግኑ የሰማቸው መላእክት «የአብ የወልድንና የመንፈስ ቅዱስን» አንድ አምላክነት፣ የአካልን ዕሪና፣ የባሕርይን አንድነት መመስከራቸው መሆኑን ገልጧል። ከዚህም ጋር ራሱ ጌታ በመጨረሻ ለሐዋርያት በሰጠው ትእዛዝ፣ «አብ ወልድና መንፈስ ቅዱስ» አንድ አምላክ ናቸው እንጂ፣ የሚበላላጡ አለመሆናቸውን ገልጦ ተናግሮአል።

ነገር ግን መቅደንዮስ በአርዮስ ፈር የሚጓዝ ተረፈ አርዮሳዊ ስለሆነ፣ ከአርዮሳዊ አስተሳሰቡ ፍንክች አላለም። ከዚህ በኋላ 150 ሊቃውንት እንደ አንድ ልብ መካሪ እንደ አንድ ቃል ተናጋሪ ሁነው መንፈስ ቅዱስን ሕጽጽ (ፍጡር) የሚል፣ የመቅደንዮስን ትምህርት አውግዘው፣ የሠለስቱ ምእትን ትምህርተ ሃይማኖት አጽድቀዋል።

ከዚህም ሌላ፣ ይኸው ጉባኤ የአቡሊናርዮስን ትምህርት አውግዟል። አቡሊናርዮስ (አፓሊናርዮስ፣ ከ310-490) በታናሹ እስያ በሎዶቅያ ተወልዶ ያደገ ሰው ነው፣ የትርጓሜው ስልት የእስክንድርያን ትምህርት ቤት ስልት ይከተል ስለነበር፣ የቤተ ክርስቲያንን ታሪክ የሚያውቁ ሰዎች ከእስክንድርያ መናፍቃን ይቀጥሩታል። አቡሊናርዮስ የጥላቶንን ፍልስፍና ወስዶ ሰውን ለማወቅ ለማሰብ የምታስቸለው ነባቢት፣ ለባዊትና፣ ሕያዊት ነፍስ ከመለኮት ተከፍላ የመጣች ናት ብሎ ያምን ነበር። ስለዚህም በምስጢረ ሥጋዊ አምላክ ሰው በሆነ ጊዜ፣ የተዋሐደው ሥጋን እንጂ ነፍስን አይደለም፤ ስለ ነፍስ፣ በነፍስ ፈንታ መለኮት ለሥጋ ነፍስ ሆነው፤ ሁለቱ ማለት ነፍስ መለኮት ለመዋሐድ አይችሉምና ብሏል። «ሀየንተ ነፍስ ወልደና ኮኖ መለኮቱ» አቡሊናርዮስ ለዚህ አስተሳሰቡ አስረጅ እንዲሆነው ያቀረበው በዮሐንስ ወንጌል 1፡14 «ቃል ሥጋ ኮነ» የሚለውን ንባብ ነበር። በሱ አስተሳሰብ የሐንስም መለኮት ሥጋን እንጂ ነፍስን አልተዋሐደም ያለ መስሎት ነበር። ነገር ግን የሐንስ (ዮሐ 11፡33-38፣ 12፡27፣ 13፡21) በተከታታይ ጽሑፋ እንደሚያስረዳው ቃል ሥጋ ሆነ ማለቱ የእግዚአብሔር ቃል ነፍስንም ሥጋንም ተዋሐደ ማለቱ እንጂ ከፍሎ ተዋሐደ ከፍሎ ተወ ማለቱ አይደለም። መጽሐፍ ቅዱስ ብዙ ጊዜ ሰው ለማለት ሥጋ ይላል። ነቢዩ ኢዮሴልም እንደ ዮሐንስ አባባል ሰው ለማለት «ሥጋ» ብሏል። ለምሳሌ ኢዮሴል 2፡28 «እፌት መንፈስዬ ዲበ ኩሉ ዘሥጋ» በሥጋ ሁሉ ላይ ማለቱ እንጂ ነፍስ በሌለው ሥጋ ላይ ወይም በበድን ላይ ማለቱ አይደለም። «ነፍስ» «ሥጋ» ብሎ ሰው ማለት በመጽሐፍ ቅዱስ የተለመደ ነው (1ኛ ጢሞ 3፡17)።

የአቡሊናርዮስን አስተሳሰብ፣ በዘመኑ የነበሩ ሊቃውንት ይልቁንም ጎርጎርዮስ ዘእንዚናዙ ሰው የሚባለው ነፍስና ሥጋ ነው። መለኮት ሥጋ ሁኖ ሰውን አዳነ ማለትም ነፍስንም ሥጋን ተዋሕዶ ነፍስንም ሥጋንም አዳነ ማለት ነው። ሥጋ እንጂ ነፍስ አልነሳም፤ አልተዋሐደም ከተባለማ «ዘኢተነሥኦ ኢድንነ ወይም ኢያድንኖ ለዘኢነሥኦ» ቃለ እግዚአብሔር ወልድ ያልተዋሐደውን አላዳነውም። የሰው ሥጋው (ቆዳው) እንጂ፣ ነፍሱ አልዳነም ማለት ይሆናል ብሎ መልሷል። ምን ጊዜም የኦርቶዶክስ ሊቃውንት የአምላክን ሰው መሆን የሚተረጉሙት ከሰው መዳን ጋር አዛምደው ነው። ከተዛነፈ ግን ሁሉም ቀረ ነው። ይኸው የኦርቶዶክሳዊ ሊቅ ጎርጎርዮስ እንደ ጻፈው፣ ሥጋ በቅድምና ነበረ፤ ባሕርዩን አግዝፎ ታየ ብሎ ያስተማረም ይኸው አቡሊናርዮስ ነው። ይህ ከግኖስቲክቶ የተወረሰ የአቡሊናርዮስ አስተሳሰብ መጀመሪያ በ362 ዓ.ም በእስክንድርያ ሲኖዶስ ተወግዟል፤ ሁለተኛም በእንጾኪያ ሲኖዶስ 379 ዓ.ም ተወግዟል። በመጨረሻም በዚህ በጉባኤ ቀላስጥንጥንያ ተወግዟል። ከዚህ በኋላ ግን እየጠፋ ሔዷል። መለካውያን ግን ወደ ፊት እንደምናየው የአትናዮስንና የቄሎስን አንድ ባሕርይ ትምህርት ከአቡሊናርዮስ የተወረሰ አድርገው ፈራ ተባ እያሉ ይናገራሉ። ነገሩ ግን «ጨኸቱን ቀማችን» እንደተባለው ነው እንጂ፣ የአቡሊናርዮስን ትምህርት የሚመስል የራሳቸው ትምህርት ነው። ይህንም ኋላ በቦታው እናመጣለን።

ይህ ጉባኤ የሠለስቱ ምእትን ትምህርተ ሃይማኖት አጽድቆ መናፍቃንን አውግዞ ከመለያየቱ በፊት፤ በጉባኤ ኒቅያ አንቀጸ ሃይማኖት ውስጥ ተጨማሪ (ሥርዋጽ) ቃላትና አምስት አንቀጾች ያሉት ተጨማሪ ጸሎተ ሃይማኖት አርቋል። እንዲሁም ሰባት ቀኖናዎችን ሠርቷል። ተጨማሪ ሆነው (ሥርዋጽ) የገቡት ቃላት የሚከተሉት ናቸው፤ «እመንፈስ ቅዱስ ወእማርያም ድንግል» (ወተሰቅለ በእንቲኣነ በመዋዕለ ኢላጦስ ጳጌጤናዊ» ሐመ ወሞተ ወተቀብረ» በከመ ጽሑፍ ውስተ መጻሕፍት ቅዱሳት» «ወነበረ በማየነ አብ» «በስብሐት» «ወአልቦ ማኅለቅት ለመንግሥቱ» እነዚህ ምንባባት በጉባኤ ኒቅያው አንቀጸ ሃይማኖት እንደ ማሟያ እየሆኑ የገቡ ናቸው። ሌሎች ባለ አምስት ተራ ቊጥር ምንባባት ደግሞ «ወነአምን በመንፈስ ቅዱስ» ብለው ሠለስቱ ምእት የጀመሩትን እነዚህኞቹ የተሰበሰቡበት ዋናው ምክንያት የመንፈስ ቅዱስ ነውና የሱን ማንነት በይበልጥ አብራርተውታል።

የቊስጥንጥንያ አንቀጸ ሃይማኖት

1. ወነአምን በመንፈስ ቅዱስ እግዚእ ማኅዋዊ ዘሠረጸ እምአብ ንስግድ ሎቱ ወንሰብሐ ምስለ አብ ወወልድ ዘነበበ በነቢያት፤ (በጌታ በአዳኝ ከአብ በሠረጸ ከአብና ከወልድ ጋር በነቢያት በተናገረ በመንፈስ ቅዱስ እናምናለን እንስገድለት እናመስግነው)
 2. ወነአምን በአኀቲ ቅድስት ቤተ ክርስቲያን እንተ ላዕለ ኩሉ ጉባኤ ዘሐዋርያት (በሁሉ ባለች በሐዋርያት ጉባኤ ባንዲት ቤተ ክርስቲያን እናምናለን)፤
 3. ወነአምን በአሐቲ ጥምቀት ለሥርየተ ኃጢአት፤ (ለኃጢአት ማስተሥረያ ባንዲት ጥምቀት እናምናለን)፤
 4. ወንሴፎ ትንሣኤ ሙታን (የሙታን ትንሣኤን ተስፋ እናደርጋለን)።
- ወሕይወተ ዘይመጽእ ለዓለመ ዓለም (የሚመጣውን ሕይወት እንጠባበቃለን ለዘላለሙ አሜን)።

ይህ ከዚህ በላይ ያየነው በጉባኤ ቊስጥንጥንያ የተረቀቀው አንቀጸ ሃይማኖት ከፊተኛው ጋር አንድ ሆኖ ዛሬ በሐዋርያዊት ቤተ ክርስቲያናችን ይሠራበታል።

በሮማ ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ግን «ዘሠረጸ እምአብ» በሚለው «ፊሊኦክዋ» ወእም ወልድ ማለት ነው» ተጨምሮ፤ «ዘሠረጸ እም አብ ወእም ወልድ» ይላሉ። ይህም የተጨመረው 1014 ዓ.ም በፓፓ በኔዲክቶስ ዕብሬት (ዘመን) ነው።